

It is proved that adolescence is characterized by an increasing role of aesthetic education, development of a sense of beauty, artistic taste, and so on. Therefore, musical activity as the basis for the formation of artistic worldview is gaining active importance. It is worth noting that the life perceptual experience of teenagers allows the most profound experience of musical images, which affects formation of their worldview, promotes formation of the personality. In addition, a teenager has ample opportunities for self-development of musical worldview: learning literature, listening to music, musical activities contribute to the effective formation of a musical worldview.

The importance of artistic and practical activities as a driving force in teaching art and shaping the artistic worldview is emphasized. It realizes the abilities, aspirations, feelings, skills, consciousness of students. A specific feature of artistic educational activity is its purposefulness in order to obtain certain achievements in art, gaining artistic experience, etc. In addition, active position of students during artistic learning activities promotes awakening of artistic initiative of the student, creation of a psychological mood, the attitude to perform artistic and creative tasks. However, the task of technical awareness of the artistic image of works of art should not prevail over the aesthetic dimensions of art.

It is concluded that culturological orientation of art education; aesthetic support of the artistic-educational process; adherence to the dialogic relationship between teacher and students are fundamental principles in the process of forming the musical worldview of adolescents. Each of these principles does not exist separately but is implemented in connection and complementarity. Perspective guidelines for the study of the selected problem are seen in the development of issues about the specifics of methodological tools for shaping the artistic worldview of the younger generation.

Key words: musical worldview, teenagers, principles, music art teacher.

УДК 7.038.541

Наталя Кохан

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID [0000-0003-2283-0761](https://orcid.org/0000-0003-2283-0761)

Наталя Брижаченко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID [0000-0001-7322-1291](https://orcid.org/0000-0001-7322-1291)

DOI 10.24139/2312-5993/2021.04/406-418

«ОСВІТНІЙ ПРОСТІР» З ТОЧКИ ЗОРУ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА ТА ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ (ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД)

Мета статті полягає в осмисленні тієї частини поняття «освітній простір», що вказує на пряме значення даного терміну (території, на якій цей процес відбувається).

Аналіз створення інтелектуальних та емоційних арт-ландшафтів (зарубіжний досвід) показав, що ландшафт може стати початком і бути продовженням розумових процесів, що розвиваються на заняттях в університеті. За тематикою всі арт-ландшафти, що створені на території університетів, є контекстними (тобто візуалізують дещо характерне (реальне) для даної території). Вони виділяються в два основних тематичних напрями («минуле та сьогодення простору», «погляд у майбутнє»). Указано способи їх утілення.

Перспективи подальших наукових розвідок. Подальші дослідження необхідно спрямувати й на інші культурні простори, що створені на території університетів

(художні галереї, музеї, скульптури та скульптурні парки). Усвідомлення важливості таких просторів заповнить пробіл в осмисленні фундаментального поняття «освітній простір» і створить підґрунтя для розширення цієї практики у світі.

Ключові слова: «освітній простір», «освітній ландшафт», ландшафт, арт-ландшафт, арт-об'єкт, скульптурний простір, ландшафтний дизайн, інтелектуальний ландшафт.

Постановка проблеми. Університет – «освітній простір» вищої освіти, джерело формування майбутнього, де народжуються й вирощуються кращі ідеї, що транслюються в оточення. Виховання всебічно освіченої, культурної людини, фахівця своєї справи, підготовленого до вирішення численних професійних і життєвих завдань, є основною функцією закладу вищої освіти. Вивчення багатьох процесів організації й функціонування «освітнього простору» сучасного ЗВО з точки зору педагогічних, психологічних, соціологічних та ін. уявлень показало багатогранність цього поняття. Однак і виявило, що у вітчизняній науковій теорії та практиці відсутні дослідження прямого значення цього поняття як території, на якій цей процес відбувається, зокрема важливість створення змістовного й емоційного наповнення ландшафту університету як місця культурної та інтелектуальної комунікації.

Аналіз актуальних досліджень щодо вже усталеного у вітчизняній науковій теорії поняття «освітній простір» проводять Ю. Бриль (Бриль, 2017), О. Марченко (Марченко, 2019), І. Нечітайло (Нечітайло, 2012), А. Цимбалару (Цимбалару, 2009), О. Ярошинська (Ярошинська, 2014). Ці автори вказують на існування семантично близьких понять – «освітне середовище» і «освітній ландшафт».

А. Цимбалару ототожнює поняття «освітній простір» та «освітне середовище»; О. Ярошинська їх розрізняє. На думку О. Ярошинської, освітні середовища доповнюють освітній простір.

Концептуальне значення поняття «освітній ландшафт» всебічно розкрито в філософському дослідженні С. Терепищого про сучасні освітні ландшафти: «освітній ландшафт – це філософський концепт для позначення сукупності просторових, соціально-економічних, політичних, культурних та антропологічних характеристик освіти, що змінюються в межах певного регіону у процесі збереження, передачі й виробництва знань» і, на його думку, у західній науковій теорії термін «освітній ландшафт» є найбільш вживаним (Терепищій, 2016, с. 92).

У характеристиці «освітнього ландшафту» серед багатьох її складових компонентів інформація, що нас цікавить – це простір у прямому його значенні, а саме простір, як територія університету, у якому відбувається освітній процес. Ця складова звучить у всіх розглянутих нами поняттях

(«простір», «середовище» і «ландшафт»). Щоб територія стала частиною освітнього, культурного, виховного та ін. процесів, необхідно її наповнити сенсом. Це можна зробити за допомогою сучасного мистецтва та дизайну, а саме формуючи арт ландшафти, що несуть певний художній образ ландшафтного простору.

Мета статті полягає в осмисленні тієї частини поняття «освітній простір», що вказує на пряме значення даного терміну (території, на якій цей процес відбувається). **Методи дослідження.** У статті використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема формальний, семантичний та образно-стилістичний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Виникненню досвіду створення арт-ландшафтів сприяли дослідження британських, американських і канадських теоретиків П. Вокера (P. Walker), К. Говетт (C. Howett), П. Джейкобса (P. Jacobs), Ж. Желліко (G. Jellicoe), С. Желліко (S. Jellicoe), С. Крога (S. Krog), Л. Оліна (L. Olin), М. Трейба (M. Treib), Н. Фейрбротер (N. Fairbrother). Створена ними теоретична основа кінця ХХ століття дозволила підійти до формування ландшафту як до твору мистецтва (Кохан, 2019, с. 20).

Двоїста сутність деяких сучасних творів ландшафтного дизайну (дизайнерська й художня складові) представлена в теоретичному дослідженні «нових» ландшафтів О. Забеліної (Забелина, 2005), Н. Кохан (Кохан, 2019) та Н. Унагаєвої (Унагаєва, 2011). Поняття «арт-ландшафт» у теорію ландшафтної архітектури вводить О. Забеліна (Забелина, 2005, с. 4): у формулюванні О. Забеліної розкривається зміст явища, але губиться значення терміну як об'єкта ландшафтного дизайну. Спираючись на терміни «ландшафтного мистецтва» й «арт-ландшафту», Н. Кохан удосконалює поняття «арт-ландшафту», де «арт-ландшафт – це антропогенна композиція з використанням природних і штучних компонентів, де ідея превалює над традиційними характеристиками об'єкту ландшафтного дизайну». У практиці ландшафтного дизайну арт-ландшафт являє собою твір ландшафтного мистецтва, а об'єкти ландшафтного мистецтва розглядаються як «вище досягнення» в цій галузі.

Художній твір створюється згідно з ідеєю художника, арт-ландшафт так само має свою ідею (концепцію). У формуванні концепції ландшафтного твору виділено два принципи. Перший принцип — контекстний, оскільки базується на контексті місця й візуалізує дещо характерне (реальне) для даної території в сьогоденні або минулому; другий — міфопоетичний (вигаданий) — відтворює створений дизайнером для цього простору міф (історію) або реалізує в ландшафті абстрактні ідеї.

У цьому дослідженні нами розглядаються тільки арт-ландшафти, що створені на території університетів. Аналіз практики показав, що серед таких арт-ландшафтів не виявлено творів із міфопоетичною концепцією; помічено, що всі вони є контекстними.

Так, із контекстом місця працює американський ландшафтний архітектор – М. Лін (M. Lin). Її арт-ландшафт «Хвильове поле» («Wave Field», 1995) є частиною благоустрою кампусу Мічиганського університету. Установлений він біля будинку авіаційно-космічної техніки (м. Енн-Арбор, штат Мічиган, США). У цій роботі М. Лін втілює своє асоціативне розуміння аеродинамічних процесів, що вказують на професійну специфіку установи. Створено це за допомогою зміни рельєфу поверхні та виглядає як серія хвилястих земляних насипів, що утворюють діагонально-сітчастий ритм, який контрастно вирізняється на тлі рівної поверхні, ландшафту, що його оточує. Сонячне освітлення, пересуваючись упродовж дня, утворює гру світла і тіні й підсилює відчуття візуальної «рухливості хвиль». Важливо зазначити, що цей рельєф передбачає не тільки його споглядання, а також можливість переміщатися ним, дозволяючи фізично відчувати специфіку хвильових процесів. У теплу пору року цей арт-ландшафт стає місцем відпочинку для студентів (рис. 1.А, 1.Б).

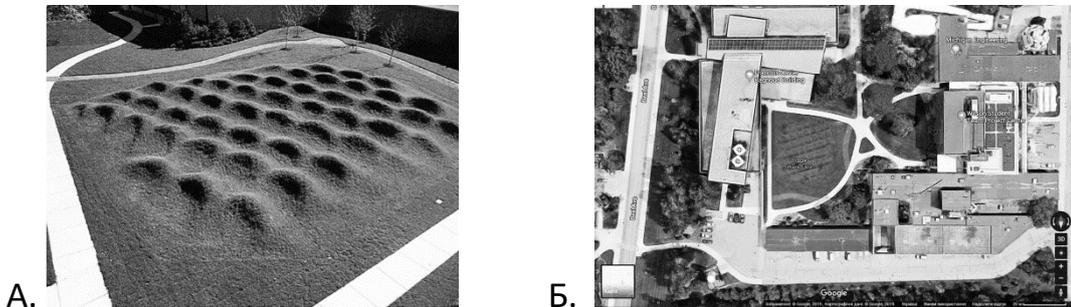

Рис. 1.А, 1.Б. М. Лін «Хвильове поле», 1995 р., м. Енн-Арбор, шт. Мічиган, США.

Арт-ландшафт «Кам'яна ріка» («Stone River», 2001) британського скульптора Е. Гольдсворті (A. Goldsworthy) так само має історичний контекст, але його контекстність вирішується через використання автентичних технологій і матеріалів. Розташований цей арт-ландшафт на території Стенфордського університету (Каліфорнія) і входить до художньої колекції цієї установи на відкритому просторі. Загальна площа цього арт-ландшафту приблизно 3 га, а безпосередньо об'єкт («ріка») розміром близько 100 метрів. Цей твір – філософські роздуми про плин «ріки-часу»: скульптура, схожа на ріку, що звивається, «рухається» і перепади рельєфу не є для неї перешкодою. Викладена вона з більш ніж

6500 каменів. З них 700 трикутних каменів піщанику є автентичними, що підсилює усвідомлення «значущості» спорудження. Узяті вони від зруйнованих університетських будинків після землетрусів 1906 і 1989 років. Використання артефактів спрямовує увагу глядача до часів їхнього створення. Поєднання автентичних і неавтентичних матеріалів із давньою технікою їхнього укладання (технікою сухої кладки – без з'єднуючого розчину) дозволяє донести до глядача силу впливу часу і його значущість у подіях, що відбуваються.

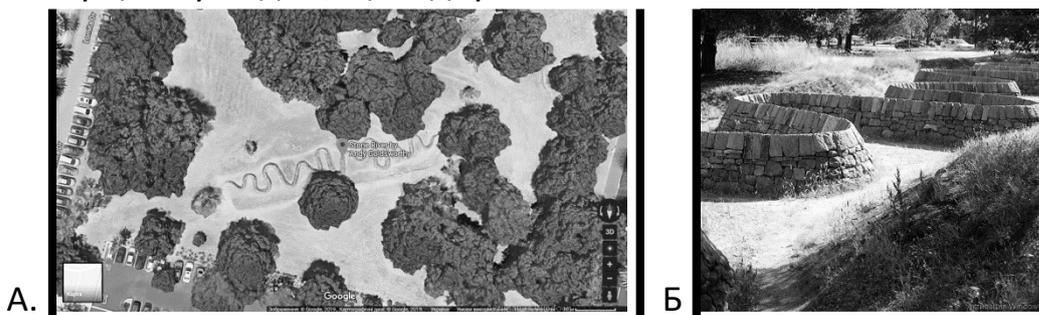

Рис. 2.А, 2.Б. – Е. Гольдсворті «Кам'яна ріка», 2002, Стенфордський університет, м. Стенфорд, шт. Каліфорнія, США.

Зовсім інше рішення контекстного арт-ландшафту реалізує британський художник і дизайнер К. Друрі (С. Drury) у серії арт-ландшафтів під загальною назвою «Камера обскура». Ця серія налічує близько двадцяти унікальних споруд, створених у різних місцях Європи та США, що транслюють реальне, але перевернуте зображення навколишнього простору всередину приміщення. Цей процес здійснюється за допомогою так званої «камери обскура» (лат. camera obscūra). Камера-обскура – найпростіший вид пристрою, що дозволяє отримувати оптичне зображення об'єктів у світлонепроникному ящику, через отвір в одній із його стінок. Глядач, перебуваючи всередині будови, спостерігає перевернуте зображення довкілля. Залежно від тривалості спостереження можна бачити зміну дня й ночі, пори року. Будова служить «великим ящиком» (затемненим місцем) і є необхідною умовою для отримання зображення. Серед «камер обскура» К. Друрі є стаціонарні будівлі й тимчасові.

Камера обскура «Зоряна палата» («Star Chamber», 2006) – це стаціонарна кам'яна будівля. Розташована вона на пагорбі, який належить обсерваторії Вандербілт Дайер університету в м. Нашвілл (шт. Теннессі, США). Її художній образ нагадує галактику, що «розкривається» по спіралі: від основного напівсферичного приміщення розходяться три закручених кам'яних виступи, які поступово, зменшуючись у висоту, розширюються і зрівнюються із землею. Загальна конфігурація будівлі в плані нагадує еліпс, у якому відзначені дні літнього й зимового сонцевороту. Крім вищевказаних

функцій арт-ландшафтів, наявність цього арт об'єкта (камери обскура) дозволяє використовувати його для наукових та освітніх цілей.

А.

Рис. 3.А – К. Друрі «Зоряна палата», 2006 р., м. Нашвілл, шт. Теннессі, США.

Б.

В.

Рис. 3.Б, 3.В – К. Друрі «Зоряна палата», 2006 р., Зображення всередині приміщення.

Датський дизайнер і художник Й. Хейн (J. Hejn) створює дзеркальні лабіринти. Дзеркало як поверхня, що відображає перебування в цьому місці й часі, сприяє контекстності арт-ландшафту.

На території Бристольського університету (Велика Британія) на честь святкування 100-річного ювілею одержання університетом Королівської хартії був створений контекстний арт-ландшафт Й. Хейна «Слідуй за мною» («Follow Me», 2009). Головним організуючим елементом цього арт-ландшафту є дзеркальний лабіринт, що складається з 76 полірованих сталевих пластин, які утворюють величезний прямокутний паралелепіпед (розміром 6х6 м, висотою 2,2 м). Художній образ арт-ландшафту подібний моделі Всесвіту – він приймає й відбиває все, що потрапляє в його «поле зору»: людину, університет і англійський сад, спроектований ще у XVIII столітті, фіксує будь-які зміни, що відбуваються в докільлі. Ця властивість матеріалу створює ефект інтерактивності, а це новий досвід взаємодії з мистецтвом.

Серія арт-об'єктів, під загальною назвою «Небесні простори» («Skyspaces») американського художника Д. Таррела (J. Turrell) – це унікальні місця, що «працюють» із глядачем на межі реального світу та ілюзії, змінюють відчуття буденності на відчуття нереальності. У даний час у різних частинах світу налічується 85 (вісімдесят п'ять) «Небесних просторів».

Установлені вони на приватній території і в громадських місцях зосередження мистецтва, культури й освіти, а саме на території художніх галерей, музеїв та університетів. Арт-об'єкт «Небесний простір» – це будова, що нагадує павільйон або альтанку з великим отвором у даху простої геометричної форми (круглої, овальної, квадратної або прямокутної). Для комфортного і тривалого перебування всередині приміщення встановлені довгі лавки. Зазвичай цей арт-об'єкт є окремою спорудою, але так само може бути інтегрованим в існуючу архітектуру. Наявність ландшафту біля павільйону дозволяє сформувати його як арт-ландшафт. У цьому випадку арт-об'єкт грає композиційно організуючу роль цього простору.

Сутністю кожного твору сучасного мистецтва серії «Небесні простори» є зіставлення природного кольору неба та кольорового підсвічування, що розповсюджується на дах та стіни будівлі. Кольорове світло може змінювати свій колір і насиченість, при цьому природний колір неба змінюється не так швидко, тобто він відносно статичний. При їх зіставленні крізь отвір у даху, залежно від кольору підсвічування, колір неба може візуально пропадати, посилюватися або змінюватися. Стіни будови фізично «відсікають» глядача від зовнішнього світу, налаштовуючи зосередитися на новому чуттєвому досвіді. Ізоляції глядача так само сприяє і кольорове світло, яке в роботах Д. Таррела огортає й поглинає простір та його вміст, набуваючи майже фізично відчутну матеріальність.

Унікальним за своїм призначенням і конструкцією є «небесний простір» Д. Тарелла під назвою «Сутінкове Богоявлення» («Twilight Eriphany», 2012), побудований на кампусі університету Вільяма Марша Райса у Х'юстоні (шт. Техас). Поруч знаходяться концертний зал Еліс Пратт Браун і музична школа Шеферд. Це 73-й «skyspaces» і він є єдиним двоповерховим спорудженням з цієї серії й першим «концертним залом», місткість якого складає 120 чоловік. Унікальність цієї споруди полягає в розширенні функцій «skyspaces», тобто крім основної своєї задачі – зіставлення підсвіченого кольоровим світлом даху та освітленого природним світлом неба, цей арт-об'єкт розроблявся як простір для музичних концертів та перформативних показів.

За формою «Сутінкове Богоявлення» являє собою бездоганно рівну усічену піраміду, установлену перед будівлею університету. Поверхня цієї піраміди покрита коротким килимом трави. На високих стовпах, немов літаюча тарілка, над нею нависає дах із квадратним отвором. По периметру основу піраміди окреслюють рівні доріжки з гравію. До неї ж іде центральна доріжка університету. Піраміда має два однакових входи, розташованих на її

протилежних сторонах, які являють собою білий бетонний портал, що розсікає піраміду по вертикалі. Рівний простір навколо піраміди, так само покритий газоном, дозволяє сковзати погляду деякий час по зеленій поверхні й зупинитися на «літаючій тарілці» (даху «skyspaces») – акценті даного простору. Для глядачів зазначено, що найбільш вражаюче видовище виникає за сорок хвилин до сходу сонця й за сорок хвилин після заходу сонця, коли виникає перетворення між світлом і темрявою на небі вгорі. Щодо значущості цього об'єкта сучасного мистецтва, то в новинах було написано: «Інсталяція в університетському містечку буде служити місії університету надихати своїх студентів, відповідно до девізу школи «нетрадиційної мудрості»» (James Turrell's «Twilight Epiphany») (рис. 4).

Рис. 4. – Д. Тарелл «Сутінкове Богоявлення» (2012), університет Вільяма Марша Райса, м. Х'юстон, шт. Техас, США.

Так само слід звернути увагу на арт-ландшафти щодо нетривалого існування (від одного року до п'яти років), основою яких є дерево. Численні гілки й тонкі стовбури дерев, як правило, інвазійних видів рослинності використовує в своїй творчості американський дизайнер і скульптор П. Догерті (P. Dougherty). У Японії він працював із бамбуком, на Гавайях із сунічною гуавою, у Канзасі з кленом, вербою, кизилом. Переплітаючи гілки між собою, він утілює різні художні образи. Спостерігається два способи встановлення плетеної структури в ландшафті: шляхом установа об'єкта(ів) на місці, вільному від чагарників і дерев, і на місці, де дерева, що там ростуть, використовуються як опорні конструкції. Перший спосіб контекстного арт-ландшафту є простір, основою якого є група з шести плетених об'єктів, схожих на давні житла. Плетені об'єкти він назвав «Великі Натуральні» («The Big Naturals», 2014) й розміщені вони на вільному майданчику території Університету Центрального Арканзасу. Ідеєю їхнього формоутворення послужили африканські зерносховища у формі конуса – чудова метафора, що розкриває зміст цього місця як сховища знань. Простір навколо плетених структур і великий вхід, розмірний дорослій людині, дозволяють взаємодіяти з кожним об'єктом. Етнічний

колорит у цей арт-ландшафт вносить характерна форма зерносховища і природний матеріал, які на тлі сучасної будівлі університету вказують на розвиток цивілізації, історії, культури й мистецтва.

Прикладом об'єднання плетених об'єктів і дерева (другий спосіб), що зростає, є контекстний арт-ландшафт П. Догерті «Глибоко в серці» (2015), створений для Техаського університету А&М. Місце встановлення: перед бібліотекою на бездоганно рівному газоні. Ландшафтна ситуація сприяє огляду групи об'єктів з усіх боків, де широко розкриті гілки дуба, немов руки, обіймають елементи конструкції, що символізують сховища знань, і які візуально розчиняються в його листі, демонструючи природний процес збереження й розвитку. Живе дерево – значеннєвий центр твору ленд-арту і його конструктивна основа.

З живим деревом (змінюючи його колір гілок і стовбурів) працює австралійський скульптор К. Дімопулос (K. Dimopoulos). Він створив серію арт-ландшафтів «Сині дерева» («The Blue Trees») в різних частинах світу: в Америці (у декількох штатах), Канаді, Новій Зеландії та Великій Британії. Колірний контраст із довкіллям дозволяє акцентувати «Сині дерева» в певному місці, виділити їх із повсякдення й надати простору нового змісту. Крім естетичного ефекту, що виникає від арт-ландшафтів «Сині дерева», К. Дімопулос звертає увагу на екологічну та соціальну роль його мистецтва, він наголошує, що вибір кольору не є випадковий: синій колір нагадує повітря і вказує на значущість дерев для нашого виживання. Меседж його роботи: поки не занадто пізно, людство повинне усвідомити, наскільки важливі дерева для виживання Планети.

Ще одна сторона соціальної ролі його арт-ландшафтів розкривається в процесі реалізації. Так, у фарбуванні й посадці вже пофарбованих дерев беруть участь волонтери з місцевих жителів, студенти й діти. Особиста причетність до творчого акту викликає в них емоційні переживання, які згодом позитивно впливають на їхнє дбайливе ставлення до довкілля та до мистецтва.

Важливо зазначити, що в процесі росту дерев арт-ландшафти змінюють свій вигляд: дерева ростуть, фарби на них стає менше (вона поступово змивається протягом року) і дерева повертаються до свого природного стану. Арт-ландшафт поступово «розчиняється» в довкіллі. Тому, ми думаємо, що арт-ландшафт «Сині дерева», створений на території університету у Флориді в 2012 році, який складався з трьох великих груп дерев, вже зник: дерева зросли й набули свого природного вигляду, але враження від нього та інших недовготривалих арт-об'єктів

залишилося в пам'яті людей, що бачили їх. Також важливо, що цю подію задокументовано на фото (рис. 5).

Рис. 5. – К. Дімопулос «Сині дерева» 2012 р., університет Флориди, м. Гейнсвілл, шт. Флорида, США.

Мистецтво повинно бути чуттєвим і незабутнім, тому що це те, що потім згадує кожен із нас, а хороші спогади – це ресурс для майбутніх звершень. Поєднання мистецтва й дизайну в одному об'єкті (арт-ландшафті) дозволяє перебувати в гармонійному просторі, у даному випадку, – гармонійному ландшафтному просторі, який дає поштовх для нових ідей. Як сказав американський мистецтвознавець Б. Гопнік (B. Gornik): «мистецтво – це машина для мислення ... мистецтво оживає лише тоді, коли воно використовується як пусковий механізм для нових думок...» (Gornik, 2017).

Висновки. Таким чином, у контексті дослідження поняття «освітній простір» було розглянуто невід'ємну складову цього поняття з точки зору сучасного мистецтва й ландшафтного дизайну – простір у прямому його значенні, а саме: простір як територія університету, у якому відбувається освітній процес. Ця область поняття залишається поза увагою теорії і практики педагогіки.

Аналіз створення інтелектуальних та емоційних арт-ландшафтів (зарубіжний досвід) показав, що ландшафт може стати початком і бути продовженням розумових процесів, що розвиваються на заняттях в стінах університету. За тематикою всі арт-ландшафти, що створені на території університетів, є контекстними (тобто візуалізують дещо характерне (реальне) для даної території). Контекстні арт-ландшафти виділяються в два основних напрями («минуле та сьогодення простору», «погляд у майбутнє»).

Перший напрям – «минуле і сьогодення простору» – виконується в такий спосіб: а) через асоціативне розуміння контексту місця; б) історичні аспекти простору; в) усвідомлення ілюзорності сьогодення.

Другий тематичний напрям – «погляд у майбутнє» порушує проблеми виживання цивілізації.

Перспективи подальших наукових розвідок. Як показує художня практика, світовий досвід організації територій університетів, як

комунікативного та інтелектуального простору, не стоїть на місці. Крім розглянутих у даній статті арт-ландшафтів, велика увага приділяється створенню окремих культурних просторів – художніх галерей, музеїв, скульптур і скульптурних парків. Подальше дослідження цієї інформації допоможе ширше зрозуміти вплив навколишнього простору на глядача (студента, викладача, абітурієнта та ін.) і повніше усвідомити значення поняття «освітній простір».

ЛІТЕРАТУРА

- Бриль, Ю. О. (2017). Становлення освітнього простору як складової професійної підготовки фахівців-документознавців. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 4, 59-68. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2017_4_12 (Bryl, Yu. O. (2017). Formation of educational space as a component of professional training of document specialists. *Scientific Bulletin of Mykolayiv National University named after V.O. Sukhomlynsky. Pedagogical sciences*, 4, 59-68. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2017_4_12).
- Забелина, Е. В. (2005). *Поиск новых форм в ландшафтной архитектуре*. Москва: Архитектура-С (Zabelina, E. V. (2005). *Search for new forms in landscape architecture*. Moscow: Architecture-S).
- Кохан, Н. М. (2019). *Ленд-арт у контексті сучасного ландшафтного дизайну* (дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.07 – Дизайн). Харків (Kokhan, N. M. (2019). *Land art in the context of modern landscape design* (PhD thesis). Kharkiv).
- Марченко, О. В. (2019). Освітній простір в умовах глобалізації: трансформації, виклики, перспективи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2, 202-206. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2019_2_35 (Marchenko, O. V. (2019). Educational space in the context of globalization: transformations, challenges, prospects. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2, 202-206. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2019_2_35).
- Нечитайло, І. С. (2012). Освітній простір вищого навчального закладу: особливості організації з позиції соціології. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*, Вип. 6, 73-80. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2012_6_9 (Nechitailo, I. S. (2012). Educational space of higher education: features of the organization from the standpoint of sociology. *Bulletin of Lviv University. Sociological series*, Issue 6, 73-80. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2012_6_9).
- Терепищій, С. О. (2016). *Філософська парадигма сучасних освітніх ландшафтів* (дис. ... докт. філос. наук: 09.00.10). Київ (Terpyshchy, S. O. (2016). *Philosophical paradigm of modern educational landscapes* (PhD thesis). Kyiv).
- Унагаева, Н. А. (2011). *Проблемы типологии и композиции в ландшафтной архитектуре второй половины XX – начала XXI вв.* (дис. ... канд. арх. наук: 05.23.20 – Теория и история архитектуры, реставрация и реконструкция историко-архитектурного наследия). Красноярск (Unagaieva, N. A. (2011). *Problems of typology and composition in landscape architecture of the second half of XX – early XXI centuries* (PhD thesis). Krasnoyarsk).
- Цимбалару, А. Д. (2009). *Компонентно-структурний аналіз поняття «освітній простір»*. Режим доступу:

http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Pedagogica/23997.doc.htm (Tsymbalaru, A. D. (2009). Component-structural analysis of the concept of “educational space”. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Pedagogica/23997.doc.htm).

Ярошинська, О. О. (2014). Освітній простір вищого навчального закладу як континуум для проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх фахівців. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, Вип. 35, 558-567. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_35_80 (Yaroshynska, O. O. (2014). Educational space of higher educational institution as a continuum for the design of educational environment of training future experts. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and general education schools, Issue 35, 558-567*. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_35_80).

Gopnik, B. (2017). *James Turrell Makes the Sky Look Like a Pantone Chip*. Artnet. March 14. Retrieved from: <https://news.artnet.com/opinion/turrell-pomona-890429>.

James Turrell’s “Twilight Epiphany” Lights Up Rice University (2012). *CULTURE & ARTS*. Jun 21. Retrieved from: https://www.huffpost.com/entry/james-turrells-twilight_n_1609388.

РЕЗЮМЕ

Кохан Наталья, Брыжаченко Наталья. «Образовательное пространство» с точки зрения современного искусства и ландшафтного дизайна (зарубежный опыт).

Цель статьи заключается в осмыслении той части понятия «образовательное пространство», что указывает на прямое значение данного термина (территории, на которой этот процесс происходит).

Анализ создания интеллектуальных и эмоциональных арт-ландшафтов (зарубежный опыт) показал, что ландшафт может стать началом и быть продолжением умственных процессов, развивающихся на занятиях в университете. По тематике все арт-ландшафты, созданные на территории университетов, является контекстными (т.е. визуализируют нечто характерно (реальное) для данной территории). Они выделяются в два основных тематических направления («прошлое и настоящее пространства», «взгляд в будущее»). Указаны способы их воплощения.

Перспективы дальнейших научных исследований. Дальнейшие исследования необходимо направить и на другие культурные пространства, созданные на территории университетов (художественные галереи, музеи, скульптуры и скульптурные парки). Осознание важности таких пространств заполнит пробел в осмыслении фундаментального понятия («образовательное пространство») и создаст основу для расширения этой практики в мире.

Ключевые слова: «образовательное пространство», «образовательный ландшафт», ландшафт, арт-ландшафт, арт-объект, скульптурное пространство, ландшафтный дизайн, интеллектуальный ландшафт.

SUMMARY

Kokhan Natalia, Bryzhachenko Natalia. “Educational space” from the point of view of contemporary art and landscape design (foreign experience).

The purpose of the article is to reveal the concept of “educational space”, which indicates the direct meaning of this term (the territory in which this process takes place).

The article considers the experience of creating intellectual and emotional spaces – art-landscapes (foreign experience). A definition of this concept is given. Art-landscape in the